

SÄKERHETSASPEKTER OCH ETIK HAR KOMMIT I SKYMUNDAN

För ett år sedan inleddes en ny del av riksforeningens arbete. Detta har funnits med som mål sedan starten 2009. RAS kunde förra året tillsammans med Samverkan 112 och Ferno Norden AB instifta Årets Magister. Nu har sex magisterarbeten nominerats till prisutdelningen 2015. Under 2014 fick juryn ihop cirka 40 nomineringar, några av dessa kommer enligt reglerna att följa med till 2015.

FÖRSTA NOMINERINGEN FÖR året är ”Ambulanssjuksköterskans tankar och upplevelser av att SMS-livräddare varit först på plats vid misstänkt hjärtstopp.” David Norén och Marlene Soldemo, som läst vid Uppsala Universitet, har intervjuat sex ambulanssjuksköterskor som i sitt arbete anlant till ett hjärtstopp efter en SMS-livräddare.

Arbetets fokus ligger på ambulanssjuksköterskans upplevelse av situationen. Detta perspektiv finns tidigare inte beskrivet i forskningen. Ännu en gång väljer juryn ut ett arbete som handlar om att med nya ögon se situationer som många inom yrket går och funderar kring.

SMS-LIVRÄDDNING är en företeelse inom Stockholms Läns Landsting sedan 2010. Initiativet är en del av en satsning att i Stockholm hitta nya metoder för att kunna rädda fler liv genom att patienterna får händer på bröstkorgen inom några minuter.

Medborgare kan registrera sig i ett register för SMS-livräddning. Om vederbörande sedan befinner sig inom 500 meter från patienten när SOS Alarm larmas får denne ett SMS med uppgifter

om hjärtstoppet. SMS-livräddaren tackar då ja eller nej till att hjälpa till. Uppdraget är inte tvingande.

SAMTIDIGT LARMAS ALLTID ambulans till patienten men också räddningstjänst, polis och taxi, beroende på vilken resurs som är närmast. Ibland kan det vara påfrestande med många hjälpande människor på plats, men oftast är det till större nytta än belastning. Viktigast är trots allt ”hands-on” på patientens bröstorg och kompressioner. SOS Alarm ger även telefon-hlr under utlarmning, vilket också ökar chansen för överlevnad.

Genom erfarenheterna av nominering nummer sex i Samverkan 2014:6, blir det tydligare att den anhörig som påbörjar HLR snabbare kommer att bli avlöst och få stöd på skadeplatsen. Genom samlarmningen kommer fler händer och själar finnas till hands för alla drabbade. Norén och Soldemo har tydligt speglat de tankar och funderingar som finns hos ambulanssjukvårdens personal på plats. Författarna visar positiva och negativa aspekter kring SMS-livräddning. Genom deras arbete har behov av relevanta förbättringar visat sig.

FÖRFATTARNA TAR ÄVEN upp frågor kring etik och säkerhet vid hjärtstoppensarbete. Ute på arbetsplatserna diskuteras nu Noréns och Soldemos resultat kring omhändertagande av och stöd till dessa privatpersoner som utsätter sig för risker och kan hamna i situationer de flesta inte är vana vid.

Är SMS-livräddarna medvetna om vad de kan komma att uppleva i situationen kring ett hjärtstopp? Det är av stor vikt att kunna förbereda sig mentalt och vara beredd på det oväntade.

Arbetet lyfter också upp den viktiga

aspekten av förberedelse och kommunikation med blivande SMS-livräddare. Det behövs också information till ambulanspersonalen för att förebygga kontraproduktiva åsikter och tankar.

Återigen har ett par ambulanssjuksköterskor visat att professionen skall vara huvudaktör i forskning och utveckling inom sitt eget område. Bra jobbat!

Glöm nu inte att nominera era arbeten och att nominera till Årets ambulanssjuksköterska! ■

JANNE KAUTTO
ORDFÖRANDE
RIKSFÖRENINGEN FÖR AMBULANSSJUKSKÖTERSKOR

SMS-LIVRÄDDARE

Ambulanssjuksköterskans tankar och upplevelser av att SMS-livräddare varit först på plats vid misstänkt hjärtstopp

TEXTSAMMANFATTNING: SVEN ÅSHEDEN

Varför har ni valt att göra en kvalitativ intervjustudie om just SMS-livräddning?

“Det finns mycket skrivet om SMS-livräddning och studier har påvisat att det räddar liv, men det finns inga studier som beskriver hur ambulanssjuksköterskan upplever mötet med SMS-livräddaren. Vårt syfte är att beskriva ambulanssjuksköterskans tankar och upplevelser av att SMS-livräddare varit först på plats vid misstänkt hjärtstopp.”

POSITIVA TANKAR OCH UPPLEVDA ERFARENHETER I MÖTET MED SMS-LIVRÄDDAREN

– Majoriteten av de 6 informanterna uppgav att de i det stora hela upplever mötana med SMS-livräddarna som positiva. Fyra informanter upplever att SMS-livräddaren som varit först på plats har tagit korrekt beslut genom att starta HLR på patienten. Samtliga tillfrågade tror att SMS-livräddaren upplevde en lättnad när ambulanspersonalen kom till platsen berättar David Norén och Marlene Soldemo.

SMS-LIVRÄDDARENS KOMPETENS

När ambulanspersonalen kommer fram till en hämtplats, som första vårdenhet, vill de se vad SMS-livräddaren har för kunskaper och om livräddaren kan utföra kompressioner på ett korrekt sätt.

Kan livräddaren utföra kompressioner får han/hon fortsätta tills nästa vårdenhet kommer fram till platsen. Kan livräddaren inte utföra kompressioner korrekt ingriper första vårdenheten.

“...orkar de utföra kompressioner så är det ju jättebra för då får vi mer tid till finlir om man så säger...” (Informant 6)

TIDSASPEKTEN

Vid de hjärtstoppslarm där responstiden var över femton minuter ansågs det extra positivt att SMS-livräddaren hade varit på plats och påbörjat HLR före ambulansens ankomst.

Marlene Soldemo. Foto: Privat

Vid två hjärtstoppslarm, där SMS-livräddaren hade varit först på plats, bodde patienten i lägenhet bredvid, dörr i dörr.

“...om man säger att mortaliteten ökar med 8 % per minut som går och vi är där efter en kvart, då har vi ganska dystra siffror att jobba emot...” (Informant 1)

ÖMSESIDIGT BEMÖTANDE

– Vissa informanter upplevde att SMS-livräddaren som presenterat sig som brandman, polis eller sjukvårdspersonal gav ett mer seriöst intryck än personer med andra yrkestitlar säger Marlene.

Flera informanter uppgav att de gärna ville fånga upp SMS-livräddaren och prata med denne efter hjärtstoppet, men att det många gånger var en fråga om tid vilket gjorde att de inte hann med detta.

Vid hjärtstopp där ambulanspersonalen avslutat HLR på grund av att patienten avlidit fanns det tid för reflektion, men inte annars.

Oavsett om patienten överlever eller inte så är det av stor vikt att bemöta SMS-livräddaren på ett gott sätt genom att bekräfta och uppmontra deras insats.

En av informanterna uppgav att de SMS-livräddare som fick vara med ett tag under hjärtstoppet, i stället för att bli

FAKTA: MAGISTEREXAMEN

Fakultet: Institutionen för folkhälso- och vårdvetenskap, Specialistsjuksköterskeprogrammet. Uppsala Universitet.

D-uppsats: Vårdvetenskap 15 hp. Inriktning mot ambulanssjukvård.

Författare: David Norén och Marlene Soldemo.

Handledare: Camilla Fröjd

Examinator: Ewa Billing

David Norén. Foto: Privat

motad och utskickad från platsen, förmodligen hade lättare att bearbeta händelsen. ▶

Foto: Andreas Claesson

NEGATIVA TANKAR OCH UPPLEVDA ERFARENHETER I MÖTET MED SMS-LIVRÄDDAREN

– En majoritet av ambulanssjuksköterskorna uppgav att det var svårt att veta vem SMS-livräddaren var berättar Marlene Soldemo.

Det var svårt att urskilja livräddaren i själva situationen. Vilken relation hade hon/han till den drabbade, anhörig eller granne?

Ibland blev ambulanspersonal tvungen att fråga om relationen, då SMS-livräddaren inte självmant presenterade sig.

Det uttrycktes svårigheter i att använda SMS-livräddaren som resurs, då det ofta inte framgick vilken typ av kompetens han/hon hade. Personer med olika yrkesbakgrund kan registrera sig om SMS-livräddare.

En osäkerhet uppstod hos ambulanspersonalen. Var SMS-livräddaren sjukvårdspersonal? Enbart gått HLR-kurs utan erfarenhet av liknande situationer?

Tankar fanns även kring om SMS-livräddare bör utmärka sig på något sätt, med exempelvis en väst som visar vilken roll de har. Dock bli svårt att genomföra i praktiken.

SMS-LIVRÄDDARENS AGERANDE

– Det fanns också negativa upplevelser kring hur SMS-livräddaren agerade i olika situationer säger David.

Tillfällen då de upplevdes kunna få "tunnelseende" och inte lade märke till ambulanspersonalen när dessa kom till platsen.

SMS-livräddarna ansågs även vara lite för engagerade och entusiastiska i en del situationer.

De kunde tränga sig före ambulanspersonalen in i porten och att de behövde motas bort från patienten.

En del SMS-livräddare kunde även

upplevas som mycket stressade eller uppjagade.

"... det är lite tunnelseende... de ser nästan inte oss..." (Informant 4)

I situationer då utgången av hjärtstoppet varit negativ kunde SMS-livräddarna reagera negativt.

En SMS-livräddare som inte hade någon erfarenhet av sjukvård sedan tidigare, utöver en kurs i HLR, tog det exempelvis hårt vid ett dödsfall och hade behov av att samtala med ambulanspersonalen i efterhand.

I en annan situation blev SMS-livräddaren skräddad och behövde efteråt tröstas av ambulanspersonalen, denna person hade heller ingen erfarenhet av sjukvård eller hjärtstopp sedan tidigare utöver kursen i HLR.

Det ansågs därför viktigt att SMS-livräddare har ett starkt psyke för att kunna hantera dessa situationer.

Samtidigt förutsätter ambulanspersonalen att personer som registrerar sig på en sådan tjänst ska vara medvetna och förberedda på vad de kan möta i en hjärtstoppssituation då de frivilligt tagit sig an uppgiften.

SÄKERHETSASPEKT GÄLLANDE SMS-LIVRÄDDARE

– Något som ofta återkom hos majoriteten av ambulanssjuksköterskorna var tankar kring SMS-livräddarens egen säkerhet på platsen för hjärtstoppet, säger Marlene.

SMS-livräddaren går inte in i situationen med samma säkerhetstänk som ambulanspersonalen och därför har dessa svårare att bedöma om det är farligt att ingripa. En faktor som bekymrade ambulanspersonalen.

Det kunde vara en stökig och osäker miljö kring hjärtstoppet. Exempelvis nattetid då det är otryggare eftersom det inte finns lika mycket människor i rörelse. Eller i krogmiljön, vid överdoser eller bland farliga människor och djur.

Informationen som når SMS-livräddaren är ofta mycket mer bristfällig än den som ambulanspersonalen får via SOS-Alarm. Ett faktum som försvårar SMS-livräddarens bedömning. Ska de bege sig in i situationen eller ej? Därmed ökar deras risk att skadas.

Ute bland allmänheten har SMS-livräddaren en större möjlighet att dra sig ur situationen än om larret kommer från exempelvis en lägenhet.

SMS-livräddarna kommer i de flesta

fallen ensamma vilket kan försvåra situationen ytterligare.

Andra enheter som brand, polis och ambulans har hjälp av varandra.

Det fanns även situationer då SMS-livräddare gjort ett val som försätter dem i en annan typ av risk. Inblåsningar på en person som kräcks. Här finns risk för överförbara smittor.

Även ambulanspersonalen kan bli utsatt för onödiga risker på grund av SMS-livräddning.

När ett hjärtstopp inträffat i ambulansens vårdutrymme och extra resurser begärts via SOS-centralen, har det hänt att det gått ut textmeddelanden till SMS-livräddare i området. Dessa har tagit sig till platsen, vilket kan försvåra ambulanspersonalens arbete och arbetsmiljö.

ETISKA DILEMMAN MED SMS-LIVRÄDDARTJÄNSTEN

– Ett flertal ansåg att det kunde upplevas som ett etiskt dilemma då SMS-livräddaren som privatperson klev in i någons hem utan förvarning berättar David vidare.

Det kunde även ses som oetiskt att utsetta en SMS-livräddare för den psykiska pressen som kan uppstå, trots att deltagandet är frivilligt.

Det fanns funderingar om SMS-livräddare alltid visste vad de gav sig in på, när de registrerade sig på tjänsten, då de möter en avliden eller döende person.

SMS-livräddaren utsätts även för press om de hamnar i en situation då den drabbade är avliden sedan en tid tillbaka, men att personer runtom har förväntningar på att SMS-livräddaren ska agera, trots att denne egentligen inte vill påbörja HLR.

Detta bidrar till ett etiskt dilemma för ambulanspersonalen. SMS-livräddaren har påbörjat HLR och ambulansbesättningen måste avbryta direkt vid ankomst.

I två fall upplevdes SMS-livräddaren ha tagit fel beslut. I det ena fallet startat HLR på en person som enligt ambulanspersonalens bedömning varit avliden under en längre tid. I det andra fallet påbörjades HLR på en medvetlös patient.

SMS-livräddare kan ha svårigheter att bedöma hur länge en person varit avliden, då man missat säkra dödstecken som är uppenbara för ambulanspersonal.

Dock anses det inte vara på SMS-livräddarens ansvar att bedöma när HLR inte ska startas då de moraliska konsekvenserna för denne vid fel beslut ses som högre i dessa fall. ►

Let heavy be light

Med **Pensi Ergomy** lastar du säkert utan att lyfta. Bårens multifunktioner minimerar antal överflyttningar och gör förflyttningen tryggare och bekvämare – både för våra patienter och för oss som arbetar inom ambulanssjukvården. Den ergonomiska båren kan lätt hanteras av en enda person och minskar behovet att lyfta och bära patienten.

Pensi är ledande inom bårteknik och förser din ambulans med effektiv utrustning för transport och vård av patienter. Våra ambulansprodukter är slitstarka, lätta och enkla att rengöra och underhålla.

SEXPUNKTSBÄLTE • TRAPPKLÄTTRARE • ENMANSHANTERING • ERGONOMISK

Återförsäljare i Sverige: Mago Scandinavia AB, telefon 0500-48 49 74

www.pensi.se

**PHYSIO
CONTROL**

Effektiva kontinuerliga kompressioner

Full energi upp till 360 joule

Direkt kontakt med sjukhuset

För varje patient som behöver det

Kontakta oss för visning och information om vår senaste unika innovativa lösning

True CPR™ Coaching device

Lifesaving Innovations from Physio-Control

För mer information kontakta din Physio-Control representant eller ring kundservice på telefonnummer: **0770-870 120**

www.physio-control.se

”... har du några tvivel kör igång direkt... Absolut rätt alla gånger...” (Informant 1).

FÖRSLAG TILL VIDARE FORSKNING OCH UTVECKLING

– Utifrån studiens resultat rekommenderar vi att en mer omfattande studie görs som belyser säkerhetsaspekten och etiken vid SMS-livräddning säger David Norén.

– Det vore intressant att göra forskning på SMS-livräddarens tankar och upplevda erfarenheter utifrån säkerhetsaspekten och etik för att se om deras erfarenheter och tankar överensstämmer med ambulanssjuksköterskan tycker Marlene Soldemo.

– Om SMS-livräddarnas kompetens i framtiden följs upp vid registrering vore det även intressant att genomföra denna studie på nytt för att se om ambulanssjuksköterskornas tankar och upplevelser gentemot dem förändras tycker både David och Marlene.

► SMS-livräddaren skickar in intyg efter senaste genomförd HLR-kurs i samband med registrering till SMSlivräddare.se

► SMS-livräddaren kan utmärka sig på något sätt, exempelvis varselväst (i samband med registrering)

► I samband med registrering vid SMS-livräddartjänsten skulle pocketmasker kunna levereras i ett försök att öka säkerheten samt minska smittoriskerna.

► Kontinuerlig information till ambulanssjuksköterskorna för att öka kunskaperna kring SMS-livräddning.

► Kontinuerlig information till SMS-livräddarna för att öka deras medvetenhet kring säkerhetsrisker, samt hur ambulanssjuksköterskorna vill att de ska agera.

► En checklista borde införas på SOS-alarm som ett hjälpmedel för att avgöra om det är säkert och etiskt korrekt att skicka ut SMS-livräddaren på hjärtstopp.

► Information i SMS- bör innehålla mer information som kan hjälpa SMS-livräddaren att ta beslut om denne ska ingripa.

SLUTSATS

Tidigare forskning har påvisat att SMS-livräddare har bidragit till en ökad överlevnad vid hjärtstopp.

Mycket har fokuserats kring statistik kring överlevnad vilket kanske medfört att säkerhetsaspekterna och etiken kommit i skymundan.

Denna studies resultat lyfter fram dessa aspekter som två problematiska områden inom SMS-livräddning.

SMS-livräddaren vilja att rädda liv har i studien påvisats som positivt och negativt, kanske beroende på vilka tidigare kunskaper och erfarenheter de har av liknande situationer.

I de flesta fall är det endast en SMS-livräddare som ankommer till platsen och ambulanspersonal har ofta svårt att finna tid för reflektion med dessa.

Utifrån studiens resultat har SMS-livräddning uppkommit i en tid då den kanske behövs som allra mest eftersom ambulanssjukvården blir allt mer belastad i Stockholms län.

– Det är viktigt att SMS-livräddarna följs upp, inte enbart om de befunnit sig på platsen utan även, hur de mår psykiskt efter händelsen avslutar David Norén och Marlene Soldemo

Teckning: Lars Duvander